

ذكر جزيرة العرب

الذي يحيط بجزيرة العرب من جهة الغرب بحر
 الفلزم من اطراف اليمن التي تلي الحجاز
 الي ايله وايله من جزيرة العرب في وسط الغرب وتنام
 الحد العربي من ايله يمتد علي اطراف الشام ويحيط
 بها من جهة الشمال بعض الشام الي بالس الي الفرات
 الي الرحبه وعانه وفي في وسط الجهة الشمالية وتنام
 الحد الشمالي يمتد من عانه علي الفرات الي نحو الكوفة
 ويحيط بها من جهة الشرق من حدود الكوفة امتداً
 مع الفرات الي البصره وفي في وسط الجهة الشرقية وتنام
 الحد الشرقي من البصره يمتد علي ساحل بحر فارس
 الي البحرين وكذلك حتي يتجاوز عمان ويحيط بها من
 جهة الجنوب بحر الهند من وراء عمان الي سواحل مهره
 من اليمن ويسندير علي اليمن الي عدن وفي من وسط
 الجهة الجنوبية وتنام الحد الجنوبي من عدن يمتد
 علي سواحل اليمن الي الاخر من جهة الحجاز الي اول
 الحد الغربية من حيث ابتدانا .

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΡΑΒΙΑΣ.

Ἡ Ἀραβία 1) περιρίζεται ἀπὸ μὲν δυσμῶν τῇ ἐρυθρῇ θαλάσῃ ἀπὸ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας τῆς πρὸς τῇ πετραίᾳ ἕως τῆς Ἀιλᾶς, ἡ ὁποία κεῖται ἐν τῇ Ἀραβίᾳ ἐν τῷ μέσῳ τῆ δυτικῆς μέρους, καὶ ἐντεῦθεν ἕως τῶν συνόρων τῆς Συρίας ἀπὸ δὲ ἀρκτων, μέρος τῆς Συρίας ἕως εἰς τὴν Βάβυλιν, τὸν Εὐφράτην, τὴν Ῥααβάν, ἡ ὁποία κεῖται ἐν τῷ κέντρῳ τῆ ἀρκτῶς μέρους, καὶ ἐντεῦθεν παρὰ τὸν Εὐφράτην ἕως Κέφας ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν, τοῖς συνόροις Κέφας καὶ τῷ Εὐφράτη ἕως τῆς Μπάσρας, ἡ ὁποία εἶναι τὸ κέντρον τοῦ ἀνατολικῆς μέρους, καὶ ἐντεῦθεν παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆ Περσικῆ πελάγους ἕως τῆς Ἀλμπαχραίνης 2) καὶ ἄχρι τῆ Ὠμᾶν ἀπὸ δὲ μεσημβρίας, τῷ Ἰνδικῷ πελάγει πέραν Ὠμᾶν ἕως τῶν αἰγιαλῶν Μαχραῆς ἐν τῇ εὐδαίμονι Ἀραβίᾳ, καὶ ἐντεῦθεν περὶ τὴν εὐδαίμονα Ἀραβίαν ἕως Ἀδανα, τὰ ὁποία ὑπάρχουσι τὸ κέντρον τοῦ μεσημβρινῆς μέρους, καὶ ἐντεῦθεν παρὰ τῆς αἰγιαλῆς τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας ἕως τῶν περάτων αὐτῆς, ὅπως ἀποτερματίζεται ἡ πετραία Ἀραβία, ἕως τῆ πρώτης πέρας τῆς δύσεως, ὅθεν ἠρξάμεθα.

1) Ἡ Ἀραβία, τὴν ὁποίαν ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς ὀνομάζει χερσίνησον Ἀραβίας, ὑποτίθεται παρὰ αὐτῷ ὡς τὸ πρῶτον κλίμα, διότι ἐκεῖ ὑπάρχει ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ Ἀλχαρράμ (ἦτοι ὁ ἅγιος) καὶ ὁ τάφος τοῦ προφήτου αὐτοῦ, ὡς αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ἐν τοῖς προλεγομένοις σημειοῖ λέγων

فتبعنا فيه ابن حوقل
وابتدانا بجزيرة العرب لكونه في بيت الله الحرام وقبر نبيه

2) Ὄνομα νῆσε ἐν τῷ Περσικῷ κόλπῳ πλησίον τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας, Ἰχάρα παρὰ Πτολεμαίῳ καὶ Ἰχαρία παρὰ Στράβωνι.

والسائر علي حدود جزيرة العرب يسير من ايله علي حافة البحر وهو مستقبل الجنوب والبحر علي يمينه الي مدين الي ينبع الي البروه الي جدّه الي اول اليمن الي زيد الي عدن ويستدير علي بر اليمن ويصير مستقبل الشرف والبحر علي يمينه كما كان الي سواحل ظفار الي سواحل مهره ويستدير علي اليمن ويستقبل الشمال والبحر علي يمينه ويتجاوز سواحل مهره الي عمان الي جزيرة اوال الي القطيف الي كاظمة الي البصره ويستدير علي جزيرة العرب ويستقبل الغرب ويفارق البحر ويصير الفرات علي يمينه ويسير من البصره الي السيب الي الكوفه الي عانه الي الرحبه الي بالس الي حدود حلب الي سلميه الي البلقا الي ايله من حيث ابتدانا انتهى الكلام علي دور جزيرة العرب .

ذكر بعض اماكن مكّه

منها ابوقبيس وهو الجبل المشرف علي مكّه من

شقيها .

ومنها قعيقعان وهو الجبل المشرف علي مكّه من

فريقيها .

منها بطن محسر وهو واد بين مني والمزدلفه وليس

هو واحد منها .

Ο δὲ περινοσῶν τὰ σύνορα τῆς Ἀραβίας πρῶτον μὲν διαβαίνει ἀπὸ Ἀϊλαῶς παρὰ τὸν αἰγιαλὸν τῆς Θαλάσσης, ἔχων κατὰ πρόσωπον τὴν μεσημβρίαν, κατὰ δὲ δεξιὰν τὴν θάλασσαν, καὶ προχωρεῖ ἕως Μαδυὰν, Γάμπασ, Παρουλ, Τζεδδᾶ, ἕως τῆς ἀρχῆς τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας, ἕως Ζαμπίτ καὶ Ἀδανα, εἶτα δὲ περιελθὼν τὴν ἔρημον τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας, προχωρεῖ, ἔχων κατὰ πρόσωπον τὴν ἀνατολὴν, κατὰ δὲ δεξιὰν τὴν θάλασσαν ἀσάυτως, εἰς τὴν αἰγιαλὸν τῆς Δαφαρ καὶ Μαχραῶς, καὶ περιδεύσας τὴν εὐδαίμονα Ἀραβίαν, ἔχων κατὰ πρόσωπον τὴν ἄρκτον, κατὰ δὲ δεξιὰν τὴν θάλασσαν, καὶ διαβάς τὴν αἰγιαλὸν τῆς Μαχραῶς, προβαίνει πρὸς Ωμὰν, τὴν χερσόνησον Ἀβὰλ, Ἀλκατήφ, Καδαμὰν καὶ Μπάσραν· ἔπειτα δὲ, περιδεύσας τὴν χερσόνησον Ἀραβίαν, σρέφεται κατὰ δύσιν, καὶ ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τῆς Θαλάσσης, ἔχων κατὰ δεξιὰν τὸν Εὐφράτην, προβαίνει ἀπὸ Μπάσρας πρὸς Ἀλσααίπ, Κέφαν, Ἀνὰν, Ρααμπὰν, Βάιλις, πρὸς τὰ σύνορα τῆς Ἀλέπε, πρὸς τὴν Σαλαμιὰν, Ἀλμπαλκὰν καὶ Ἀϊλὰν, ὅθεν ἤρξάμεθα. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς περιόδου τῆς Ἀραβίας.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΙΝΩΝ ΜΕΚΚΑΣ ΤΟΠΩΝ.

Ἀμπηκαμπίς ἐστὶν ὄρος Μέκκας κατ' ἀνατολὰς.

Καϊκαὰν ἐστὶν ὄρος Μέκκας κατὰ δυσμὰς.

Μπατν Μοχάσσερ ἐστὶ πεδιάς μεταξὺ Μονή καὶ Μιρδελαιφὰ, ἐδσμιᾶ τέτων ἀνήκασα.

وايين بفتح الهزة وكسر الباء الموحدة ثم مثناة تحتية
وفي اخرها نون قال ياقوت في المشترك وقد روي عن
سيبويه ايين بكسر الهزة وايين حيث الطول سول
والعرض فاج يضاف اليها * عدن فيقال عدن ايين •
والغار الذي كان يتعبد فيه رسول الله صلي
الله عليه وسلم فار في جبل حرا وهو مطل علي مكة
وحرا علي ثلاثة اميال من مكة •

والغار الذي اوي اليه رسول الله صلي الله عليه
وسلم ومعه ابو بكر رضي الله عنه في جبل ثور وهو مطل
علي مكة من جنوبيها •

ومنها عرفات وهي ما بين غزته وحايط ابن عامر
والمازمين وليس وادي غزته من عرفات وهو حد
عرفات مما يلي مني وبالقرب من حايط ابن عامر
المسجد الذي يجمع فيه الامام بين الظهر والعصر يوم
عرفة وقد اشتهر بمسجد ابراهيم وبعض المسجد
المذكور واقع في غزته وبعضه في عرفات وابن عامر
المنسوب اليه الحايط المذكور هو عبد الله بن
عامر بن كبر ومن جملة عرفات جبل الرحمة ويسمي
الال بكسر الهزة وتخفيف اللام •

Ἀμπήν . . . . . λέγει ὁ Ἰακῆτος ἐν τῷ περὶ τῶν ὁμωνύμων βιβλίῳ, ὅτι κατὰ τὸν Σεϊμπὲ ἀναγινώσκεται Ἐμπίν διατῆ ε' ἔχει δὲ μῆκος ζτ', λ. καὶ πλάτος πα', ο'. Αὐτῷ ἀνήκει καὶ τὰ Ἀδανα, ὀνομαζόμενα Ἀδανα Ἀμπήν.

Ἀλγάρ, ἐν ᾧ προσήυχετο ὁ ἀπόστολος τῆ Θεῦ (εἰρήνη ἐπ' αὐτῷ καὶ εὐλογία Θεοῦ), ἔστι σπήλαιον ἐν τῷ ὄρει Χαροῦ τῷ ὑπὲρ τὴν Μέκκαν, ἀφ' ἧς ἀπέχει τὸ ὄρος ὡσεὶ τρεῖς μίλια.

Ἀλγάρ, ἐν ᾧ διέτριψεν ὁ ἀπόστολος τῆ Θεῦ (εἰρήνη ἐπ' αὐτῷ καὶ εὐλογία Θεῦ) καὶ μετ' αὐτῆ ὁ Ἀμπέμπεκης (ἰλασὸς αὐτῷ ὁ Θεὸς), ἔστιν ἐν τῷ ὄρει Θέρ, τῷ ἐπαινακισμένῳ κατὰ μεσημβρίαν τῆς Μέκκας.

Ἀραφατ ὑπάρχει τὸ μεταξὺ Γαζναῖ καὶ τῆ τείχους τῆ ἔμπν Ἀμαρ καὶ Ἀλμαζαμίν· ἡ δὲ πεδιάς Γαζναῖ δὲν ὑπάρχει μέρος τῆ Ἀραφατ, ἀλλὰ σύνορον αὐτοῦ, καθ' ὃ μέρος συνάπτεται τῷ Μονή. Πλησίον τῆ τείχους τῆ ἔμπν Ἀμαρ ἔστι ναὸς, ὀνομαζόμενος ναὸς Ἀβραάμ, ὅπερ συνεκκλησιάζονται οἱ ἱερεῖς ἐν ἡμέρᾳ τῇ λεγομένῃ Ἀραφατ μεταξὺ τῆς μεσημβρινῆς καὶ τρίτης ὥρας· τῆ δὲ ἑξῆς ναῦ μέρος μὲν κεῖται ἐν Γαζναῖ, μέρος δὲ ἐν Ἀραφατ. Ὁ δὲ ἔμπν Ἀμαρ, ἀφ' ἧς παρωνομάσθη τὸ ἑξῆς τεῖχος, ὑπάρχει Ἀπολλάχ μπέν Ἀμαρ μπέν Κάρμπαρ. Ἐν ὅλῳ τῷ Ἀραφατ ἀνήκει τὸ ὄρος Ἀρράχμα ὀνομαζόμενον Ἐλάλ. . . .

*) Ἐν τῷ κώδικι ἐλλείπει αὕτη ἡ λέξις, ἀλλ' ἡ ἔννοια ἀπαιτεῖται ταύτην.

من كتاب ابي بكر احمد بن محمد بن الفقيه
 قال قال المدايني جزيرة العرب خمسة اقسام تهامة
 ومجد وحجاز وعروض وبين فاما تهامة فهي الناحية
 الجنوبية من الحجاز واما نجد فهي الناحية التي بين
 الحجاز والعراف واما الحجاز فهو جبل يقبل من
 اليمن حتي يتصل بالشام وفيه المدينة وعمان واما
 العروض فهي اليمامة الي البحرين قال واما سبي
 الحجاز حجازاً لانه يحجز بين نجد وتهامة قال وقال
 الواقدي الحجاز من المدينة الي تبوك وايضاً من
 المدينة الي طريق الكوفة وما وراء ذلك الي ان
 يشارف ارض البصرة فهو نجد ومن المدينة الي طريق مكة
 الي ان يبلغ مهبط العرج فهو حجاز ايضاً وما وراء ذلك
 الي مكة وجده فهو تهامة .

قال وقال ابن الاعرابي وما كان بين العراف
 وبين وجره وعمره الطائف فهو نجد وما كان وراء وجره
 الي البحر فهو تهامة وما كان بين تهامة ومجد فهو حجاز
 قال والسروات هي المواضع المشرفة علي تهامة قال في
 المشترك والعذيب بضم العين المهيلة وفتح الذال
 المعجمة ثم مثناة من تحتها وفي اخرها با موحدة قال
 وهو ماء لبني تميم وهو اول ما يلقي الانسان بالبادية

Ἐκ τῆ βιβλίου Ἀμπή Μπέκερ Ἀχμετ ἤ Μωάμεθ Ἀλφασκίχ.

Διηγείται, λέγει, ὁ Ἀλμοδαϊνὴ, ὅτι ἡ Ἀραβία διαιρεῖται εἰς πέντε μέρη, εἰς Ταχαμά, Νάτζδ, Χετζιάζ (πετραία), Οῤῥδ, καὶ Γιαμαὴν (εὐδαίμονα), ἐξ ὧν ἡ μὲν Ταχαμά ὑπάρχει τὸ μισημβρινὸν τῆς Χετζιάζ μέρους, τὸ δὲ Νάτζδ, τὸ μεταξὺ Χετζιάζ καὶ Ἰράκης, τὸ δὲ Χετζιάζ (ἡ πετραία Ἀραβία) ἔστιν ὄρος ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας ἄχρι τῆς Συρίας, ἐν ᾗ ὑπάρχουσιν ἡ Μεδίνα καὶ Ωμαὴν, τὸ δὲ Οῤῥδ ἔστιν ἡ Ταμαμά ἕως Ἀλμπαχραϊνῆς. Ὀνομάζονται δὲ, λέγει, ἡ πετραία Ἀραβία Χετζιάζ, ἐπειδὴ διαχωρίζει 1) τὸ Νάτζδ καὶ τὴν Ταχαμά. Διηγείται, λέγει, ὁ Οὐακδῆς, ὅτι ἡ πετραία Ἀραβία ἐκτείνεται ἀπὸ Μεδίνης ἕως Ταμπάκ· ἀπὸ δὲ Μεδίνης ἕως τῆς ἐπὶ Ἀλκωφάν ἀγέσης καὶ περαιτέρω ἕως τῆς γῆς τῆς Μπάσρας ὀνομάζεται Νάτζδ· ἀπὸ δὲ Μεδίνης ἕως τῆς ἐπὶ Μέκκαν ἀγέσης μέχρι τῆς ἀνωφερῆς τῆς (ὄρους) Ἀρτζ, καλεῖται Χετζιάζ ὁμοίως, ἐντεῦθεν δὲ καὶ περαιτέρω ἕως τῆς Μέκκας καὶ Τζοδδαί, Ταχαμά.

Διηγείται, λέγει, ὁ ἔμπν Ἀλαραμπή, ὅτι τὸ μὲν μεταξὺ Ἰράκης καὶ Οὐατζραῆς καὶ Ἀμράς Ἀλταϊφ ἔστι Νάτζδ· τὸ δὲ πέραν Οὐατζραῆς ἕως τῆς θαλάσσης, Ταχαμά· τὸ δὲ μεταξὺ Ταχαμάς καὶ Νάτζδ, Χετζιάζ· καὶ Ἀσσαρουατ ὑπάρχουσι, λέγει, τόποι ὑπερμήκεις ἐπάνω Ταχαμάς. Οὐαϊπ . . . . . λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς Μοσάρεκ (περὶ τῶν ἱμανύμων), ὑπάρχει νερὸν ἀνήκον τοῖς ἰσὶς Ταμίμ, ὁ πρῶτος τόπος, ὅστις ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῖς διαβαίνουσιν ἀπὸ Κα-

1) Τῆτο γὰρ σημαίνει ἡ Ἀραβικὴ λέξις Χετζιάζ.

اذا سار من قادسية الكوفة يريد مكة والعذيب اسم لعدة مياه بالبادية •

قال والعرج بفتح العين وسكون الراء المهملتين وفي اخرها جيم قرية جامعة من نواحي الطائف واليها ينسب العرجي الشاعر والعرج ايضاً عقبة بين مكة والمدينة علي جادة الطريف وثم جبل العرج قال النصر بن شميل النجد قباب الارض وصلابها وما غلظ واشرف وفي نجد المشهورة خلاف والاكثر علي انها اسم للارض المرتفعة الفاصلة بين اليمن وتهامه وبين العراق والشام فاليمن وتهامه اعلاها والعراق والشام اسفلها واولها من ناحية الحجاز ذات عرف •

ومن المواضع المشهورة بديار العرب العقيف قال في المشترك وهو اسم لعدة اودية فمنها العقيف الاعلى عند مدينة رسول الله صلي الله عليه وسلم وهو ما يلي البحر الي منتهى البقع مقابر المدينة ومنها العقيف الاسفل وهو اسفل من ذلك ومنها عقيف العارض باليمامه ايضاً وان يدفق سيله في غور تهامه متصل بعقيف المدينة وهو الذي ذكره الشافعي رضي الله عنه وقال لو اهلوا من العقيف كان احب الي العقيف ايضاً بطن وانسب ذلك الحليغه •

δασιαῖς Ἀλκωφᾶς εἰς Μέκκαν, ἐξ ἧς παρονομάζονται καὶ ἄλλαι
πολλὰ ἐν τῇ ἐρήμῳ ὕδατα.

Ἄρτζ . . . . . ὑπάρχει χώρα ἀποικος ἐν τοῖς συνό-
ροις τῆ Ἀλταίφ, ἐξ ἧς ἐπωνομάθη ὁ ποιητῆς Ἄρτζης. Τὸ
Ἄρτζ ὑπάρχει προσέτι τόπος ἀνωφερῆς μεταξὺ Μέκκας καὶ
Μεδίνης ἐν τῇ πλατείᾳ, ἔτι δὲ βυθόν. Λέγει Ἀλνάσερ μὲν
Σωμαήλ, Νάτζδ ὑπάρχει γῆ βυθώδης καὶ τραχαῖα, καὶ πᾶν
ὄ,τι παχύ καὶ ἐξέχον. Περὶ τῆς τῆ περιφήμου Νάτζδ διαφω-
νῶσιν, ἀλλ' οἱ πλείστοι θέλωσιν αὐτὸ ὄνομα τόπως ἐξέχοντος
καὶ διαχωρίζοντος τὴν εὐδαίμονα Ἀραβίαν καὶ τὴν Ταχαμᾶν,
ἔτι δὲ Ἰράκην καὶ Συρίαν, καὶ τὸ μὲν ἀνώτερον αὐτῆ μέρος
εἶναι τὴν εὐδαίμονα Ἀραβίαν καὶ τὴν Ταχαμᾶν, τὸ δὲ κα-
τώτερον τὴν Ἰράκην καὶ Συρίαν· ἡ δὲ ἀρχὴ αὐτῶν ἐκ τῆ μέ-
ρος τῆς πετραίας Ἀραβίας ὑπάρχει Δάτ Ἰρακ.

Ἐκ τῶν ἐπιτήμων τῆς Ἀραβίας τόπων ὑπάρχει καὶ
τὸ Ἀκῆκ, ὄνομα, κατὰ τὸν συγγραφέα τῆ Μοσάρκ, πολ-
λῶν πεδιάδων, ἐξ ὧν ὑπάρχουσι 1. ἄνω Ἀκῆκ πλησίον τῆς
Μεδίνης τῆ προφήτε (εἰρήνη ἐπ' αὐτῶ καὶ εὐλογία) ἐξ ἧς μέ-
ρος παράκειται τῇ Χαζᾶ ἕως τῶν συνόρων τῆ Μπακμπάε,
κειμητησίῃ τῆς Μεδίνης. 2. τὸ κάτω Ἀκῆκ κατωτέρω τῆ
πρώτου. 3. Ἀκῆκ Ἀλάρεδ ἐν Ἰαμαμαῖ, ὁμοίως πεδιάς, τῆς
ὁποίας τὸ ῥεῦμα ῥέει εἰς τὴν πεδιάδα Ταχαμᾶς ἕως εἰς τὸ
Ἀκῆκ τῆς Μεδίνης· καὶ τῆς μνημονεύει ὁ Σαφίη (ἴλαος αὐ-
τῶ ὁ θεὸς) λέγων, εἰάν ἦσαν ἐξ Ἀλακῆκ, μοι ἤρπυλον πε-
ρισσότερον. Τὸ Ἀκῆκ εἶναι προσέτι ὁ ὀμφαλὸς τῆς πεδιάδος
Ζιλχαλιφᾶ.

ومن بلاد اليمن سحول قال في اللباب بفتح
 السين وضم الحاء المهلتين ووار ولام قال وهي قرية
 من اليمن فيها بطن السبعاني واليها تنسب الثياب
 السحولية وهي البيض واما ابن حوقل فقال ديار
 العرب منها الحجاز الذي يشتمل على مكة والمدينة
 واليامة ومنها نجد الحجاز المتصل بارض البحرين
 ومنها بادية العراق وبادية الجزيرة ومنها بادية الشام
 ومنها اليمن المشتمل على تهامة ونجد اليمن وعان
 ومهره وحضر موت وبلاد صنعا وعدن وسائر مخاليف
 اليمن فما كان من حد السرين الي ان ينتهي الي ناحية
 يللم وظهر الطاييف تمتد الي نجد اليمن الي بحر
 فارس مشرقاً فهو من اليمن قال ويكون ذلك نحو
 الثلثين من ديار العرب وما كان من حد
 السرين الي بحر فارس راجعاً في الحد المشرف علي
 الحجر الي جبل طي علي ظهر اليمامة فمن الحجاز وما
 كان من حد اليمامة الي قرب المدينة راجعاً علي ناحية
 البصرة حتي يبتد علي البحرين فهو نجد وما كان من
 حد عبادان الي الانبار مواجهاً لنجد والحجاز فمن بادية
 العراق وما كان من حد الانبار الي بالس الي يتم
 ووادي العقيف فهو بادية الجزيرة وما كان من بالس
 الي ايله مواجهاً للحجاز معارضاً لارض تبوك فهو بادية

Σαχούλ ὑπάρχει τόπος τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας, ἥ-
 τει κόμη αὐτῆς κατὰ τὸν συγγραφέα τῆ Ἀλεμπάμπ, εἰς
 τῆς ὁποίας τὸ ἐνδότερον εἰσέβη ὁ Σαμααῆς, καὶ ἀπὸ τῆς
 ὁποίας παρονομάζονται τὰ ἱμάτια Ἀλσαχβλιὰ, τὰ ὁποῖα
 εἰσι λευκά. Οὗ δὲ ἔμπν Χακκαὺ λέγει, τῆ χερσονήτῳ Ἀ-
 ραβία ἀνήκει 1^ο ἡ πετραία Ἀραβία περιέχουσα τὴν Μί-
 καν, Μεδίην καὶ Γιαμαμάν. 2^ο Νάτζδ Ἀλχετζιάς μεθό-
 ριος τῆ γῆ Μπααχραϊνῆ. 3^ο ἡ ἔρημος Ἰράκης. 4^ο ἡ ἔρημος
 Ἀλτζεζίρας*). 5^ο ἡ ἔρημος Συρίας. 6^ο ἡ εὐδαίμων Ἀραβία
 περιέχουσα Ταχαμάν, Νάτζδ Ἀλγιαμαῖν, καὶ Ωμάν, καὶ
 Μαχραῖν, καὶ Χαδραμūt, καὶ γῆν Σαυαῆς, καὶ Ἀδανα, καὶ
 ἄλλας τόπους τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας· καὶ εὐδαίμων μὲν Ἀ-
 ραβία ὀνομάζεται τὸ ἀπὸ τῶν συνόρων Ἀλσερραϊνῆς ἕως τῆ
 τίππ Ταλαμλάμ, καὶ τῆ μεσημβρινῆ Ἀλταϊφῆς ἄχρι τῆ
 Νάτζδ Ἀλγιαμαῖν καὶ τῆς Περσικῆς Θαλάσσης κατ' ἀνατο-
 λὰς (τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ $\frac{2}{3}$ τῆς Ἀραβίας)· πετραία δὲ Ἀ-
 ραβία, τὸ ἀπὸ τῶν συνόρων Ἀλσερραϊνῆς παρὰ τὸν Περσι-
 κὸν αἰγιαλὸν ἐπανακάμπτοντι εἰς τὸ ἀνατολικὸν σύνορον τὸ
 ἐπὶ τὸ Χατζρ ἕως τῆ ὕψος Τυ διὰ τῆ μεσημβρινῆ Ἀλγιαμα-
 μαῖς· τὸ δὲ ἀπὸ τῶν συνόρων Ἀλγιαμαμαῖς ἕως πλησίον
 Μεδίης καὶ ἐντεῖθεν διὰ τῆς γῆς Μπάσρας ἕως Ἀλμπααχραϊ-
 νῆς καλεῖται Νάτζδ· τὸ δὲ ἀπὸ τῶν συνόρων Ἀμπαδάν ἕως
 Ἀλαμπάρ ἔχοντι κατὰ πρόσωπον Νάτζδ καὶ τὴν πετραίαν
 Ἀραβίαν, ἔστιν ἡ ἔρημος Ἰράκης· τὸ δὲ ἀπὸ τῶν συνόρων
 Ἀλαμπάρ ἕως Βάλις, Γιαταῖμ καὶ πεδιαάδα Οὐακῆκ, ἔστιν ἡ
 ἔρημος Ἀλτζεζίρας· τὸ δὲ ἀπὸ Βάλις ἕως Ἀιλῆς ἔχοντι κα-
 τὰ πρόσωπον τὴν πετραίαν Ἀραβίαν καὶ βαίνουντι πρὸς τὴν
 γῆν Ταμπῆκ, ἔστιν ἡ ἔρημος Συρίας. Τινὲς ἐπιλόγιμοι, λέγουσι
 ἔμπν Χακκαὺ, δοξάζουσιν ἐν τῇ διαιρέσει ταύτῃ τῆς Ἀραβίας

*) Μεσοπεταμίας.

1) العراق κατὰ τὸν ἡμέτερον κώδικα.

الشام قال علي ان من العلماء بتقسيم هذه الديار من
 زعم ان المدينة من نجد وان مكة من تهامة اليمن •
 ومن الاماكن المشهورة الجحفة وهي ميقات
 المصريين بالقرب من رابع وهي رسم خال لا ساكن به
 واسمها مشهور •

والمحصب من المشترك بضم السيم وفتح الحاء
 المهلة. وتشديد الصاد المفتوحة المهلة ثم باء موحدة
 قال وهو موضع فيما بين مكة ومنى وهو الي منى
 اقرب قال وهو بطحا مكة وهو خيف بني كنانة منى
 بذلك للحصبا التي في ارضه •

قال ابن حوقل ولا يعلم في ديار العرب نهر ولا
 بحر يحمل سفينة فان قيل ان البحيرة المتنته كذلك
 قلنا انها مصابة لديار العرب وليست منها واما الماء
 الذي كان يجتمع بارض اليمن عند السد في ديار سبا
 فكان من السيول يجتمع ويستعملونه في القرى والمزارع
 قال ولكن بديار العرب من الجداول والعيون والابار
 شي كثير •

قال وليس بمكة شجر مثمر الا شجر البادية واما
 خارج حدود الحرم ففيه عيون وثمار •
 قال منى علي طريق عرفات من مكة وبينها وبين
 مكة ثلاثة اميال •

βίας, ὅτι ἡ μὲν Μεδίγη ἀνήκει τῷ Νατζδ', ἡ δὲ Μέκκα τῇ Ταχαμαῖ Ἀλγιαμάν.

Ἐκ τῶν ἐπισήμων τύπων ὑπάρχει Ἀλτζιοχφά, εὐκτέριος τύπος τῶν Αἰγυπτίων παρὰ τῷ Ῥαβαῶ, ἐρείπια τότε αἰοκίτε μὲν, περιβοήτε δέ.

Ἀλμοχάσαπ . . . . . ἔσι, κατὰ τὸν συγγραφέα τῶν ὁμωνύμων, τόπος μεταξὺ Μέκκας καὶ Μονῆς, πλησιέστερον δὲ Μονῆς· ὑπάρχει δὲ πεδίαὶς Μέκκας καὶ τέμενος τῶν ἡῶν Κα-
νανᾶ, ὀνομασθέν ἔτω διὰ τὰς ἐκεῖ μικρὰς πέτρας 1).

Λέγει ὁ ἔμπν Χαυκαλ, ἐν τῇ Ἀραβίᾳ ἔτε ποταμὸς, ἔτε θάλασσα πλώϊμος ὑπάρχει· εἰ δὲ καὶ εἴποι τις τὴν λίμνην Ἀλμοντανᾶ, ἀποκρινόμεθα, ὅτι αὕτη παράκειται μὲν, ἔχῃ δὲ ἀνήκει τῇ Ἀραβίᾳ· τὸ δὲ νερὸν, ὅπερ συνάγεται ἐν τῇ εὐδαίμονι Ἀραβίᾳ πλησίον τῆς χώρατος ἐν γῇ Σαμπᾶ, εἶναι συνάθροισις ῥευμάτων, δι' ἧς πατίζουσι τὰς κόμας καὶ τὰς ἀγρὰς. Πλὴν ἔχει, λέγει, ἡ Ἀραβία πολλὰς ῥύακας, πηγὰς καὶ φρέατα.

Ἐν τῇ Μέκκα, λέγει, ἕδεν δένδρον ὑπάρχει κάρπιμον πλὴν τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἔξω δὲ τῶν συνόρων Ἀλχαράμ ὑπάρχουσι πηγαὶ καὶ καρποί.

Μονὴ κεῖται, κατ' αὐτὸν τὸν συγγραφέα, ἐπὶ τῇ ἀπὸ Μέκκας εἰς Ἀραφὰτ ἀγέσῃ, τριῶν μιλίων ἀπέχουσα τῆς Μέκκας.

1) Τοῦτο γὰρ σημαίνει ἡ Ἀραβικὴ λέξις **سحاب** χασπά.

قال و بطن محسر واد بين مني ومزدلفه وليس هو
من مني ولا من مزدلفه •

قال في المشترك ورامه منزلة في طريق مكة من
البصرة وهي عن البصرة علي اثني عشرة مرحلة وهي اخر
بلاد بني تميم •

قال وثير جبل مشرف يري من مني والمزدلفه وكانت
الجاهلية لا تدفع من مزدلفه الا بعد طلوع الشمس
علي ثبير •

قال والحديبية موضع بعضه في الحبل وبعضه في
الحرم وهو البوضع الذي صد فيه المشركون رسول الله
صلي الله عليه وسلم عن زيارة البيت وهو ابعد
اطراف الحرم عن البيت وهو في مثل زاوية للحرم
فلذلك صار بينها وبين المسجد اكثر من يوم •

قال ورضوي جبل منيف ذو شعاب واوديه قال
ورايته من ينبع اخضر قال واخبرني من طاف في شعابه
ان به مياه كثيرة وهو الجبل الذي زعمت طائفة تعرف
بالكيسانيه ان محمد بن علي المعروف بابن الحنفية
مقيم به •

من المشترك وقبا بضم القاف وفتح الباء الموحدة
والف مهدودة وتروى بالقصر ايضاً قال وهي قرية علي

Μπατν Μοχάσσερ ἔσι, λέγει, πεδίαὶς μεταξὺ Μονῆς καὶ Μοδδελαφᾶς ἕδεμιᾶ τέτων ἀνήκῃσα.

Διηγείται ὁ συγγραφεὺς τῆ Μοσάρσκ, ῥαμαῖ ὑπάρχει κατάλυμα ἐν τῇ ἀπὸ Μπαάσρας εἰς Μέκκαν ἀγύση, ἀπέχον ἀπὸ Μπαάσρας ὡσεὶ δώδεκα σταθμῶν, ὁ ἐξώτατος τόπος τῶν ἐπαρχιῶν ἡῶν Ταμίμ.

Θαβήρ, λέγει, ἔστιν ὄρος ὑπερύψηλον, ἐράμενον ἀπὸ Μονῆς καὶ Μοδδελαφᾶς, ἐπὶ τὸ ὅποιον οἱ ἔθνη ἀπὸ Μοδδελαφᾶς ἀναβαίνουσι μίνου ἀνατείλαντος τῆ ἡλίου 1).

Ἀλχοδαϊμπιά, λέγει, ἔστι τόπος μέρος μὲν ἐν Ἀλχάιλ, μέρος δὲ ἐν Ἀλχαράμ, τόπος, ὅπερ οἱ πολυθεῖαι λατρευταὶ ἀπημπούδιζον τὸν ἀπέστολον τῆ θεῶ (εἰρήνη καὶ εὐλογία θεῶ ἐπ' αὐτῶ) ἀπὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὸν ναῦν· ἔστι δὲ τὸ μακρύτερον τῶν μερῶν Ἀλχαράμ ἀπὸ τῆ ναῦ ὡς ἐν γωνίᾳ, δι' ὃ καὶ ἀπέχει τῆ ναῦ ἐπέκεινα μιᾶς ἡμέρας ἰδῆ.

Ῥέδουαίϊ, λέγει, ἔστιν ὄρος ὑπερύψηλον, ἔχον ὄρεα καὶ πεδιάδας, τὸ ὅποιον ἴδε, λέγει, ἀπὸ Ῥάμπαιο Ἀχδάρ, καὶ κατὰ τὴν διήγησιν τῶν ἀναβάντων αὐτὸ ἔχει πολλαὶ ὕδατα· ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ὄρος, περὶ ἕδοξάζει ἢ αἴρσεις ἢ λεγομένη Ἀλκαϊσαινιά, ὅτι ἐν αὐτῷ διέτριψε Μωάμεθ ὁ τῆ Ἀλή ὁ γνωστὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα ἔμπν Ἀλχαναφιά.

Κομπά . . . . . ἔστι, κατὰ τὸν συγγραφέα τῆ Μοσάρσκ,

1) Ἴσως διὰ δεισιδαιμονίαν.

ميلين من المدينة وهناك مسجد التقوي وله فضايل
وقبا ايضاً بلدة كبيرة بنواحي فرغانة قرب الشاش ومن تلك
الاماكن الابوا بفتح الهزة وسكون الباء الموحدة وواو
والف وهي في الشمال عن الجحفه علي ثمان فراسخ
وقيل ان بها توفي عبدالله والد رسول الله صلي الله
عليه وسلم والصحيح انه توفي بالمدينة بدار النابغة عند
اخواله بني النجار *

ودومة الجندل وهو موضع فاصل بين الشام والعراق
علي سبع مراحل من دمشق وعلي ثلث عشرة مرحلة
من المدينة *

وعسغان بضم العين وسكون السين المهلتين
وفاء والف ونون وهي منزلة للحجاج علي مرحلة من
خليص في الجنوب ومن عسغان الي بطن مر ثلثة
وثلثون ميلاً *

ومن تلك الاماكن الجار من اللباب بفتح الجيم
والف وراء مهلة وهو فرضة مدينة النبي صلي
الله عليه وسلم علي ثلث مراحل منها قال ابن حوقل
ويمن ساحل الجحفه والجار نحو ثلث مراحل ومن
الجار الي ايله نحو عشرين مرحلة *

κώμη τις ἀπέχουσα τῆς Μεδίνης ὡσεὶ δύο μίλια, ἐν ἣ εὗρίσκειται ἡ ναὸς Ἀλτακαουῆ ὁ πολυθαύματος. Κομπὰ ὑπάγχει δὲ καὶ πόλις μεγάλη ἐν τῇ γῆ Φαργαυῆς πλησίον τῆ Ἀλσάχ. Ἐν τρίτοις τοῖς τόποις ἀνήκει τὸ Ἀμπβᾶ . . . . . κείμενον κατ' ἀνατολὰς Ἀλτζιοχφᾶς ὡσεὶ ἐκτὼ παρασαγγῶν μακρᾶν. Ἐν τέτῳ, λέγουσιν, ἀπέθανεν Ἀπδολᾶς ὁ πατὴρ τῆ ἀποστόλου τῆ Θεῆ (εὐλογία Θεῆ ἐπ' αὐτῷ καὶ εἰρήνη)· ἀλλὰ τ' ἀληθέστερον, ἐν Μεδίνῃ ἐν οἴκῳ Ἀλναμπαγὰ παρὰ τοῖς Θείοις αὐτῆ ὑαῖς Ἀλνατζᾶρ.

Δέματ - ελ - τζιανδᾶλ ἔστι τόπος διαχωρίζων τὴν Συρίαν καὶ Ἰράκην, ἀπέχων ἀπὸ μὲν Δαμασκῆ ὡσεὶ ἑπτὰ σαθμῶν, ἀπὸ δὲ Μεδίνης ὡσεὶ δεκατριῶν 1).

Ὁσφάν . . . . . ἔστι κατάλυμα τῶν προσκυνητῶν (τῆ τάφῳ τῆ Μωάμεθ), ἀπέχων ἀπὸ μὲν Χαλῖς κατὰ μεσημβρίαν ὡσεὶ σαθμὸν ἕνα, ἀπὸ δὲ Νιπαῦν Μὰρ λγ' μιλίων.

Ἀλτζᾶρ . . . . . ἀνήκει ἐν τέτοις τοῖς τόποις· ἔστι δὲ λιμὴν τῆς πόλεως (Μεδίνης) τῆ προφῆτε (εὐλογία Θεῆ ἐπ' αὐτῷ καὶ εἰρήνη) ὡσεὶ τριῶν σαθμῶν μακρᾶν αὐτῆς. Ἀπὸ τῆ αἰγιαλῆ Ἀλτζιοχφᾶς καὶ Ἀλτζᾶρ ὑπάγχει, κατὰ τὸν ἔμπν Χακκαῖλ, ὡς ἔγγιστα τρεῖς σαθμοί· ἀπὸ δὲ Ἀλτζᾶρ ἕως Ἀϊλᾶς ὡσεὶ εἴκοσι σαθμοί.

1) Λέγουσιν, ὡς φησὶν ὁ Γακῆτος, ὅτι αὕτη ἡ κώμη κεῖται ἐν ἐπιπέδῳ γῆς τόπῳ πέντε παρασαγγῶν τὸ πλάτος, δυτικῶς δὲ ταύτης βρῦει πηγή, δὲ ἣς ποτίζεισι πολλὰς ἐκεῖ φοίνικας καὶ ἀγρούς· τὴν δὲ κώμην ὅλην περιζωνύει τεῖχος σερεῖν, καὶ ἐν τῇ τείχῃ κεῖται φρούριον ὄχυρον ὀνομαζόμενον Μὰρεδ 3,6